

Simon Júlia Annamária

NÉZÜNK, MINT A HARMADIK TEVE NOÉRA

OLEG ÉS VLAGYIMIR PRESZNYAKOV: CSÓNAK, AVAGY ELŐTTÜNK
AZ ÖZÖNVÍZ, RENDEZŐ: BOCSÁRDI LÁSZLÓ, MAROSVÁSÁRHELYI
NEMZETI SZÍNHÁZ

Nem sokkal ezelőtt megismerkedtem Ernestine-nel és Gilbertével, két művelt és szívesen csacsogó nővel, Herczog Noémi színikritikáinak vissza-visszatérő elbeszélőivel az *Élet és Irodalomból*. Ezekben a kritikákban – *Sikerrecept* (Az igazság gyertyáiról) vagy *Üresben* (az Iráni konferenciáról), hogy néhányat említsek – kettejük fiktív párbeszédén keresztül kapunk egy árnyalt és személyes képet a szóban forgó előadásról.

Egy színházi előadásról való gondolkodás mindig szubjektív, és ezért mindig párbeszéd tárgya – csak hogy erről nagyon könnyű megfeledkezni, amikor a pillanatnyi és egyéni igazságokat írásban rögzítve olvassuk –, viszont Herczog Noémi formai megoldása szem előtt tartja, sőt, láttatja a kritika diszkurzív voltát, ezáltal alanyiságát, viszonylagosságát és nyitottságát. A dialógus élvezetes az olvasók számára, elegáns gesztus az alkotókkal szemben, és nagyon jó lehetőség a kritikaíróknak. Ennek a szerencsés és talán meghatározó találkozásnak az eredményeképpen most bemutatom Gizellát és Lujzát, akik legutóbb megtekintették a *Csónak, avagy előttünk az özönvíz* című előadást.

Gizella: Mire gondoltál, amikor először hallottad ezt a címet?

Lujza: Egyből Noé bárkájára. A plakátot látva meg aztán pláne, egy gorilla Jézus töviskoronájával a fején, de közben az is nyilvánvalóvá vált, hogy nem a bibliai Noé-történettel fogunk találkozni a színpadon.

Gizella: Nem ám. A kortárs orosz testvérpár, Oleg és Vlagyimir Presznyakov drámaszövege majdnem teljes egészében került színpadra Kozma András fordításában és Bocsárdi László rendezésében. A létrejött előadás pedig különleges műfajmegjelölést kapott, mintha csak Polonius adta volna: tragico-comico-biblikus színjáték.

Lujza: Tragikus, mert a világunkat, és komikus, mert a világunkat nem kevés öniróniával mutatja be. Biblikus pedig azért, mert a történet a vízözön modern kori parafrázisa, és mert szereplői mind allegorikus alakok, felidézik a középkori moralitásjátékokat. Ezúttal a főszereplő két lábon járó tulajdonságok helyett két lábon járó társadalmi funkciókkal találkozik útja során: Kamaszfiú, Feleség, Idős nő, Hivatalnok, Színész és Színésznő, Rendőr, Férfi és Nő a cég képviselőjében... Konkrét név csak az újkori Noénak, Jonnak és az újkori Ádámnak, Artúrnak, a gorillának jutott ebben a darabban. Jon karaktere ennek ellenére ugyancsak tipizált, ő a hétköznapi kisember, a csinovnyik, egy Akárki.

Gizella: A tavaszi bemutatót követően, több hónapi szünet után, november 6-án volt az idei évadban először látható. Egynéhány változással a szereposztásban (a Hivatalnok szerepében Viola Gábor, Artúr szerepében Csíki Szabolcs lép ezúttal színpadra) egyszerre érződött érett, kifinomult és új energiákkal teli előadásnak.

Lujza: Igen-igen. Például a Hivatalnok teafőző jelenete. Jon nagy lendülettel, messianisztikus küldetéstudattal lép be a hivatal ajtaján, hogy engedélyt szerezzen állatkerti állatok megvásárlására, mert „krokodil nélkül nem megy”. A Hivatalnok egy perc türelmet kér, aztán végeláthatatlan teakészítésbe kezd. A bögrébe gondosan kimért mennyiségű, gőzölgő víz, legalább tíz kockacukor és egy utolsó cseppig kifacsart citrom leve kerül. Kiskanál-csörömpölés. Áztatási idő. A teafilter kiskanál köré tekerése és ráérés lecsepegtetése. A bögre középre igazítása. Mindezt nagy odafigyeléssel és műgonddal végzi. Hosszú percekig arra várunk, Jonnal együtt, hogy végre véget érjen a szertartás, amely az ügyintézés, a prófécia és a cselekmény útjában áll. Viola Gábor lubickol a burleszk közjátékban.

Gizella: Apropó idő. Nagy jelentősége van az előadás időkezelésének. Türelmesen, itt-ott talán már inkább komótosan haladnak előre a történetek, csak hogy éppen ezáltal szembesültem a saját türelmetlenségemmel. Minden fórumon – a színházban is – az idő és az információ sűrítéséhez vagyunk szokva. Az előbb említett teafőzés színpadi ideje azonban megegyezik, sőt, túlnyúlik a reális elkészítési időn. Ennek hatására vált rendkívülivé és nevetségessé. A felgyorsuló világgal és szokásaival való szembehelyezkedésként értelmeztem a jelenetek közötti átállások megmutatását is.

Lujza: Mind a hat helyszínváltáskor végignéztük, ahogyan szkafteres emberek félhomályban, aláfestő zenére átrendezik a teret. Nem vagyok benne biztos, hogy ennek az erkölcsi mondanivalóval és társadalomkritikával úgyszólván, három óra tizenöt perces előadásnak kárára vált volna, ha

ez a díszlettologatás valamivel rövidebb ideig tart... Persze, tudom, hogy nem lehet teljesen megúszni. Én demonstráció helyett rituáléként próbáltam elfogadni, csak aztán következtelenné vált. A sémát – fény, sötét, színészek ki, félhomály, átállás, megint sötét, színészek be és fény vissza – először a második felvonás nyitójelenete törte meg, amelyben csak az utolsó simításokat végezték a nézők előtt. A legutolsó színváltáskor aztán már egyszerűen csak kísértáltak a mellékszereplők a színpadról, Jon maradt ott, és a kulisszával párhuzamosan vedlett át. Kicsit kizökkentett.

Gizella: Mindenesetre nagyon izgalmas volt, ahogyan az előadás előrehaladtával a tér egyre tágult, a jelenetben szereplők száma egyre növekedett, mígnem elérkeztünk a fináléhoz. Noé bárkája előtt sorakozott a társadalom minden egyes embertípusa, sápadt arccal, karikás szemmel.

Lujza: Jaj, nagyon nehéz megállni, hogy ne beszéljünk az előadás legvégéről.

Gizella: De nem szabad. Ne spoilerezz!

Lujza: Voltaképpen az is nehéz, hogy a produkcióról beszéljünk, ne csak a témájáról. Csupa provokáció. Utána szerintem mindenkinek megjön a kedve egy kis filozofálgatáshoz, esetleg a világmegváltáshoz.

Gizella: De nekünk most mégis az előadásról kellene inkább beszélgetnünk. Igényes és egységes volt minden szempontból. A bibliai történet szimbólumrendszere visszaköszön mind a szövegben, mind a rendezésben (a Hivatalnok-kígyó analógia: a Hivatalnok kopogtat az anakonda terráriumban, közben a háttérben az iroda ajtaján kopogtatnak), a díszletben (az állatmintás szőnyeg vagy az anakonda terrárium az irodában), a jelmezekben (a Feleség zebrasávós, majd gepárdmintás ruhái), a koreográfiában (a gorillamód keresés az alsó polcon lévő chipsek között vagy az illuminált párzási tánc a nappaliban) és a hangzásban (az egércincogás, a dzsungelhangok, a csap csöpögése, az eső).

Lujza: Valóban, elképesztő, mi mindenre odafigyeltek. Bár még elképesztőbb azzal szembesülni, hogyan nézne ki a vízözön – ma. A darab szerint az Úr üzenetét egy para bolti eladó közvetíti. Noé, a kiválasztott ember Jon, egy elvált férfi, aki csak tejfölös-zöldecsés chipset szeretne vásárolni. Az emberiség romlottságának közvetlen bizonyítéka, hogy könyvet már csak nasival együtt vesz. Az Úr akaratával dacolnak az anyagiak, a bürokrácia. A mindentudás misztikumát elhomályosítja az internet és a technológia. Noénak be kell érnie jacht helyett felfújható gumicsónakkal. Mi meg csak riadtan figyelünk. Nézzük, mint a harmadik teve Noéra.

Gizella: Az aggasztó korkép felveti a színház egyéni felelősségének kérdését is. Míg Noé feladata az, hogy megőrizze és átmentse az értékeinket az új világba, addig a színház feladata, hogy felmutassa és képviselje ezeket az értékeket, bárka nélkül is, vagy éppen bárkaként.

Lujza: Ámen.

Az írás a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem II. év teatrológia szak Színházi szaksajtó tantárgyának keretében készült. Irányító tanár: Boros Kinga.